

Integritets- och trovärdighetsfrågan i missions- och utvecklingssamarbetet – ett Mellanösternperspektiv

av Johan Gärde

När Fouad Twal, en arabisk jordansk präst av Latinsk rit, från en prominent beduinfamilj, blev utnämnd till biskop i Tunis i mitten av 1990-talet blev de lokala myndigheterna mycket nöjda och proklamerade: Äntligen har katolska kyrkan förstått! De har skickat oss en muslim för att bli biskop och ledare för kyrkan i Tunisien!

Det var inte alldeles enkelt för de tunisiska myndigheterna att inse att man mycket väl kan vara arab och inte muslim. För de flesta människor i Mellanöstern är detta en helhet, någonting som hänger ihop. Religionen är en del av ens identitet, både kollektiv och enskild. Det spelar egentligen ingen roll att man faktiskt lika väl kan vara muslim och inte arab. Fråga bara kurderna i Irak, Syrien eller perserna i Iran. Det är inte heller alldeles enkelt att definiera vad som kännetecknar en "arab". Likaså skulle man kanske kunna säga att det inte alltid är enkelt i dessa tider att förklara vad det innebär att vara kristen, speciellt om man är bosatt i Mellanöstern. Närmare 5 % eller cirka 15 miljoner av arabvärlden är kristna, och de allra flesta arabiska kristna. Jag återkommer senare till flera aspekter och en reflektion kring denna helhetssyn.

Problemformulering

Temat för dagens samtal är "Integritets- och trovärdighetsfrågan i missions- och utvecklingsarbetet". Jag har blivit ombedd att tala om detta ämne utifrån ett "Mellanösternperspektiv". Låt mig först göra några begränsningar och ange vilken typ av lins jag kommer att använda mig av för denna analys.

Jag själv har inte missionsbakgrund; jag har varit verksam inom biståndssamarbete i cirka 20 år; min första fälterfarenhet kom från Latinamerika under diktaturåren i början av 1980-talet och sedan globalt arbete genom Caritas Sverige och Caritas Internationalis. Jag har varit bosatt i Mellanöstern i tio år. Jag var regionalsekreterare för Caritas Internationalis MENA-region 1996-2003 och har haft förmånen att besöka de flesta länderna i Nordafrika, Mellanöstern och Afrikas Horn.

Jag kommer inte att anlägga ett kyrkohistoriskt eller ett explicit teologiskt perspektiv; där har andra redan gjort ett gediget arbete före mig. Det mesta i Mellanöstern cirklar just runt historien och teologin. Mycket historia, begränsad nutid och upplevelsen av det inte finns någon framtid? Låt oss försöka analysera lite av det som händer runtomkring oss, se på trender och försöka förstå vilka utmaningar som väntar inför framtiden. För er som behöver mer information om Nicea 325, Konstantinopel 381, Calcedon 451, seleucidiska riket och

skillnaden mellan "monofysiter, "mifysiter" och "diafysiter" hänvisar jag till Martling och andra ypperliga kyrkohistoriker.¹

Jag kommer i första hand att anlägga ett religionssociologiskt perspektiv.

Religionssociologin är en förhållandevis ny disciplin som i första hand är intresserad av två frågor som rör religion: varför och hur? Kärnfrågorna för en religionssociolog kretsar kring *varför* religiös tro och praktik varit så central inom olika kulturer och samhällen och *hur*, (eller på vilket sätt) de manifesteras och tar form. Den dominerande frågan är analysen av religiös tro och hur den gestaltas i *mänskliga* samhällen.² Det låter som någonting väldigt oskyldigt och självklart, men uppfattas av många som ett hot i den del av världen som jag verkar. I detta sammanhang skulle jag vilja hävda att teologin kanske mer är centrerad kring frågor som *vad?* och *när?*.

Vad är problemet?

Det verkar som att vi har ett problem. För att kunna finna en lösning är det viktigt att veta vilken typ av problem man ställs inför och vem som har formulerat det. Vem har problemsformuleringsprivilegiet? Vem sätter dagordningen? Andra centrala frågor är: Hur formuleras problemet? Ibland analyseras bara effekterna av ett problem, men man glömmer orsaken. Vem formulerar problemet? Är det bara de som har makt, som har tillgång till megafoner och plattformar för att driva frågor som anger "att det nu finns ett problem", eller är det någonting som kommer inifrån den egna organisationen eller från dem det berör, målgrupperna i syd?

Biståndspraktiker och teoretiker brukar sammanställa så kallade "problemträd" för att se sambanden mellan orsak och effekt. Låt mig återkomma till detta. En annan viktig fråga är att göra en aktörsanalys. Först och främst, vilka är "vi"? Jag antar att vi utgår från Svenska missionsrådet, "ett ekumeniskt organ för svenska samfund, missionsorganisationer och kristna biståndsorganisationer."³ Det är kanske viktigt att titta lite närmare på denna aktör "SMR" innan vi närmar oss "problemet". Jag skulle vilja göra följande schematiska analys av SMRs organisatoriska utveckling i fyra faser:

Fas 1: *Reflektionsorganisation på volontärbasis:* SMR beskriver sin historia och sitt Calcedon och Nicea i form av Edinburgh 1910 och grundandet 1912 samt sin "fastare form som första ekumeniska organet 1922 för reflektion kring kyrkornas och samfundens mission och internationella ansvar".⁴

Fas 2: *Samrådsorganisation:* Perioden 1920–1970 verkar ha varit ganska blygsam och nämns inte ens i SMRs handbok. SMR var "endast en samrådsorganisation där företrädare för organisationerna samlades ett par gånger per år för att diskutera frågor som var av gemensamt

¹ Carl Henrik Martling (1990) *Gud i Orienten*. Verbum. Se också: William Dalrymple (2001) *Från det Heliga berget: En resa i skuggan av det bysantiska riket*. Cordelia Förlag.

² Malcolm Hamilton (2001) *Sociology of Religion*. London: Routledge.

³ *SMRs handbok*, (2003).

⁴ Ibid.

intresse". Den administrativa apparaten begränsades till ett mindre sekretariat, först med en deltidsanställd sekreterare och under andra hälften av 1970-talet "en heltidsanställd sekreterare med ett sekretariat."

Fas 3: Biståndssamordnare: På 1980-talet blickade SMR utåt och lyckades sluta ett ramavtal med Sida. Man inrättade ett särskilt sekretariat, Biståndsnämnden, "för att administrera ramavtalet". SMR har sedan dess förmedlat hundratals miljoner kronor i bistånd. I ett tjuugoårsperspektiv handlar det om någonstans mellan en och två miljarder svenska kronor. Under denna fas lyckades SMR samla i princip alla svenska samfund som medlemsorganisationer, inklusive Katolska kyrkan. Några undantag bör nämnas: Pingstmissionen slöt sitt eget ramavtal med Sida och de ortodoxa och orientaliska kyrkorna hade inget eget formaliserat biståndsarbete under denna tid.

Fas 4: "Helhetsförmedlare", Total Concept. SMR förvandlades under 1990-talet till ett professionellt *serviceorgan (alt samverkansorgan)*. Man fick problem externt med Sida som ställde nya typ av krav, men också internt med några av de viktigaste medlemsorganisationerna som signalerade att de ville lämna SMR. I början av 1990-talet meddelade Svenska kyrkan att Lutherhjälpen och Svenska kyrkans mission tänkte söka ett eget ramavtal med Sida. Biståndsnämnden upphörde och integrerades som en del i SMRs övriga verksamhet. Många organisatoriska förändringar skedde på det ekumeniska planet i Sverige som ledde till bildandet av Sveriges Kristna Råd och gemensamma lokaler för de flesta ekumeniska organ i Ekumeniska Centret (sedan 2001 i Sundbyberg).

Socialt och Pastoralt

SMR står (el förhoppningsvis går) med två ben:

Om man kallar det ena benet det "sociala" och det andra det "pastorala", så skulle man kanske kunna säga att det första benet representerar det traditionella biståndet och allt vad det står för (reglerat genom ramavtal med Sida, finansierat till 80 % av svenska skattebetalares pengar samt 20 % insamlade medel). Här är också SMR en juridisk avtalspart med Sida. I samverkan med medlemsorganisationerna ska SMR utveckla och fördjupa förståelsen för de officiella biståndsmålen.⁵ Det andra "pastorala benet" har kanske haft lite svårt att hänga med i svängarna i faserna 3-4. Dels har det inte lika stora muskler som det "sociala benet". Det är inte lika välgött. Under fas 1-2 ovan var SMR en organisation där det pastorala benet alltid sprang före det sociala, i alla fall en liten bit. Fas 3 ledde till att det sociala benet fick en riktig vitamininjektion. Uppdelningen blev till slut kanske för stor. Det blev nödvändigt att hitta en ny rytm och låta båda benen springa mer harmoniskt. Nyckeln blev "helhetssynen" och "det sammanhållna uppdraget".

Detta var ett förhållningssätt som fler "Faith Based Organisations" började använda sig av på 1980-90 talen. Att kunna förmedla helhetslösningar för kropp och själ, himmel och jord,

⁵ Ibid, s.4.

samfund och samhälle är inte en helt lätt uppgift. Flera islamistiska organisationer, som benämns "fundamentalistiska" använder samma tillvägagångssätt. Och det gör att de vinner terräng och fler själar (och medlemmar) för sin sak.

I USA rasar debatten om *Faith Based Organizations* roll inom sociala sektorn och deras nya prioriterade ställning av Bushs administration. De betonar just sitt "helhetsuppdrag", något som många menar helt går i strid med Amerikanska konstitutionen.

Samfund som Katolska kyrkan hävdade ända fram till de första socialencyklikerna som *Rerum Novarum* 1891 sin syn på "Gudsstaten" och att kyrkan hade direkta politiska anspråk vad gäller makt och auktoritet här på jorden. Katolska kyrkans sociallära förändrade detta synsätt och gjorde en uppdelning vad gäller kyrkans uppdrag där man uttryckligen förbjuder sitt prästerskap att engagera sig partipolitiskt. Man uppmanade emellertid lekfolket att bilda partier, engagera sig i samhället och att organisera sig "för det gemensamma bästa". Detta synsätt har fått allt större genomslagskraft bland världens katoliker efter Andra Vatikankonciliet och kyrkliga pastoralkonstitutionen som *Gaudium et Spes* (Kyrkan i världen av i dag) och dogmatiska konstitutionen *Lumen Gentium* (Om kyrkan).

IMS - Islamiska Missionsrådet i Sverige

Innan vi går tillbaka till SMR tänker jag tala lite om IMS, *Islamiska Missionsrådet i Sverige* – har ni hört talas om denna organisation? Den existerar egentligen inte, men jag har skapat den i dag just för att titta lite närmare på vilka grundläggande värderingar, vision och mission (uppdrag) som SMR angett som centrala kärnfrågor. Det är just mot dessa kärnfrågor eller på engelska *core values* som en organisation ska vara trovärdig. Följ med mig i detta utmanande tankeexperiment:

Svenska Islamiska Missionrådet kommer inom snar framtid att söka ramavtal med Sida. IMS är en nybildad organisation och det första islamiska paraplyorganet i Sverige för "reflektion kring de muslimska organisationernas mission och internationella ansvar". Organisationen håller på att ta "fastare form". Nästa steg är att bli en biståndsplattform och samrådsorganisation för att lyfta fram frågor "av gemensamt intresse". Man har precis fått två stora bidrag som ska gå till en internationell solidaritetsfond för muslimsk mission i världen. Bidragen som sammanlagt uppgår till 50 miljoner svenska kronor kommer från Saudiarabien och Libyen. Man har också satt igång en kampanj för att samordna insamlingarna av zakat i Sverige; preliminära beräkningar visar att Sveriges muslimer borde kunna samla in 100-150 miljoner svenska kronor per år. IMS har redan genomgått en strategisk planering och har formulerat sin vision enligt följande:

"Att "Janah" (Paradiset) gestaltas i världen genom att människor och samhällen förvandlas genom Allahs kraft."

Cf Sura: 2:25, 7:42 och 18:30.⁶

IMS mission formuleras enligt följande:

- att verka för *Islamiska samfund och muslimska organisationers samverkan och enhet*,
- att förnya och fördjupa *förståelsen av det muslimska missionsuppdraget*,

⁶ *Koranens budskap* (2002). Proprius förlag.

- att utifrån öppna, strategiska mötesplatser med definierad agenda göra det islamiska uppdraget tydligt och vara en samlad, stark röst i samhället,
- att i olika sammanhang representera medlemsorganisationerna,
- att arbeta för kompetensutveckling och "kvalitetssäkring" inom det internationella⁷ missions-/utvecklingsarbetet.

Uppdraget att sprida islam ska ske genom vittnesbörd, tjänst och gemenskap. Islam har en helhetssyn som omfattar både de religiösa och sociala behoven hos varje person och hjälpbehövande. Detta arbete är holistiskt, där "varje del har sitt eget värde och sitt eget existensberättigande". IMS menar att det islamiska missionsarbetet är en del av den humanitära och utvecklingsinriktade verksamheten man bedriver. IMS arbete utgår ifrån fyra så kallade fokusområden. Dessa fokusområden är väl förankrade i Heliga Koranen: "utsatthet, ömsesidighet, förändring och försoning". En av de viktigaste funktionerna för IMS är att vara juridisk avtalspart för ett ramavtal med Sida. Samtidigt som det finns stor samstämmighet omkring den teologiska värdegrunden för arbetet, så finns också skillnader mellan olika muslimska kongregationer och organisationer. Det faktum att organisationerna bidrar med delvis olika synvinklar stimulerar diskussionen och bidrar till ett fördjupat lärande och högre kvalitet av arbetet.

Tror ni att Sida kommer att stödja IMS? Kommer de att uppfylla alla yttre kriterier för att få ett ramavtal med Sida? Är deras strategi trovärdig? Hur ska man förhålla sig till organisationer som Svenska Jihad och Khaddafis Vålgörenhetsorganisation som kanske snart får en svensk gren och blir medlemmar av IMS? De menar att kampen är en del av deras religion. De har en helhetssyn. Annars är de inte trovärdiga.

Tillbaka till SMR

SMR fick problem på 1990-talet med Sida. Ordentliga problem. Det "ställdes nya krav". SMR arbetade hårt på alla nivåer för att klara omställningen. Ett av de viktigaste instrumenten man använde sig av, liksom de flesta andra Civil Society Organisations och NGOs på 1990-talet, var "strategisk planering". Strategisk planering handlar i mångt och mycket om att formulera och fokusera sitt uppdrag eller sin "mission". Strategisk planering har lett till ökad professionalisering och specialisering. Det passar ganska bra att just en missionsorganisation som Svenska missionsrådet ska formulera sin "mission"; låt oss kalla det "missionens mission". Hur ser då "missionens mission" ut? SMRs vision och mission är formulerade mer i pastoralä än sociala termer:

- att verka för kyrkor/samfund och kristna organisationers samverkan och enhet,
- att förnya och fördjupa förståelsen av den kristna kyrkans missionsuppdrag,
- att utifrån öppna, strategiska mötesplatser med definierad agenda göra det kristna uppdraget tydligt och vara en samlad, stark röst i samhället,
- att i olika sammanhang representera medlemsorganisationerna,
- att arbeta för kompetensutveckling och "kvalitetssäkring" inom det internationella⁸ missions-/utvecklingssamarbetet.

⁷ SMR (2002) stadgar, §2.

⁸ SMR (2002) stadgar, §2.

Detta är fallet med tre och en halv av de fem kärnfrågorna som lyftes fram:

Slutprodukterna ska vara "samverkan och enhet bland kyrkor/samfund och kristna organisationer", "fördjupning av missionsuppdraget", "klargöra det kristna budskapet som en stark röst i samhället". En slutprodukt har mer av administrativ karaktär vilket handlar om att "representera medlemsorganisationerna i olika sammanhang". En direkt social slutprodukt handlar om "kompetensutveckling av utvecklingsarbetet".

Visionen är helt formulerad i teologiska termer:

"Att Guds rike gestaltas i världen genom att människor och samhällen förvandlas genom Guds kraft."

Detta är definitivt ett arbete på mycket, mycket lång sikt. Utifrån denna vision är det svårt att kunna veta när och hur SMR som organisation har lyckats, eller i alla fall nått en bit på vägen. Trovärdighet för en organisation handlar mycket om att inte göra allt, men att göra något bra; att finna en nisch där man har en uppgift att fylla. SMRs vision är ytterst ambitiös. Kan man sätta några "benchmarks" eller indikatorer på vad det innebär att förverkliga denna vision? Har man lyckats att gestalta Guds rike i världen genom att verka för enhet bland svenska kyrkor och samfund? Genom att vara en öppen och strategisk mötesplats? Genom att representera de svenska medlemsorganisationerna? En organisation bör ha inre och yttre mål. De inre målen handlar om hur organisationen stärker sin organisatoriska bas för att kunna uppnå de yttre målen. Dessa mål är egentligen medel för någonting mycket viktigare. De yttre målen bör kunnas beskrivas i mätbara och uppnåbara termer. Jag skulle vilja hävda att detta även gäller för organisationer som inte direkt är operativa och som har en religiös värdegrund. Det finns bra strategiska matriser som kan användas i detta analysarbete om de inre och yttre målen.

Integritet

Respektera den enskildes integritet

Problem

Proselytism

Proselytismen hos romersk-katolska kyrkan bland orientaliska kristna ledde till splittring mellan 1500- och 1700-talen. Senare tidens evangeliska mission, exempelvis bland kopter och armenier har också lett till uppkomsten av nya samfund. Dessa kongregationer får stöd av sina systerkyrkor i väst, av SMR och av svenska skattebetalares pengar. På vilket sätt vill SMR i detta sammanhang bidra till enhet? Har effekterna av det kristna biståndet lett till mer enhet, i enlighet med den strategiska mission SMR säger sig omfattas av? Jag vill i detta sammanhang passa på att lyfta fram några positiva aspekter som att dessa "nya samfund" ofta gett betydliga bidrag inom utbildningssektorn, vård och omsorg. Prins Bin Talal av Jordanien har lyft fram

detta konstruktiva arbete bland de protestantiska och unierade arabiska samfundet i Mellanöstern.⁹

Mission bland muslimer

Det bör i detta sammanhang påpekas att dessa lokala samfund inte bedriver mission (direkt omvändelsearbete) hos sina muslimska grannar. Det finns givetvis undantag där flera lokala evangeliska pastorer blivit fängslade eller tom mördade för att ha evangeliserat bland muslimer. Om man följer SMRs vidare definition kring mission, bedrivs det mycket social verksamhet som når ut till andra målgrupper än bara de kristna och de egna medlemmarna. Konversion är dock ett begrepp som inte är accepterat, varken religiöst, socialt, kulturellt eller juridiskt i Mellanöstern. Vi skulle kunna tala hela dagen om bristande rättigheter för minoritetsgrupper i Mellanöstern, men det får vi spara till en framtida konferens! Vad som kan nämnas är i alla fall att de försök som gjorts från evangeliskt/protestantiskt håll att missionera i Mellanöstern sedan början av 1800-talet givit goda resultat vad gäller att utveckla skolväsendet, sjukvården, det arabiska språket och panarabismen som politisk, kulturell och social ide. Vad gäller det direkta omvändelsearbetet har det varit mer blygsamma resultat. Trots ibland förhållandevis höga tittarsiffror på kristna satellitkanaler, muslimer i kristna skolor eller genom kampanjer och annat är det få muslimer som formellt sätt konverterar till kristendomen. Totalt finns det mellan 200-300 000 protestanter i Mellanöstern av en befolkning på 285 miljoner.¹⁰

Omvändelsearbete och bistånd i Mellanöstern

Låt oss försöka ringa in några av problemen som gäller mission i Mellanöstern. Jag använder mig här av den snävare formen av mission som omvändelsearbete. Är det legitimt att bedriva omvändelsearbete i Mellanöstern?

- Utifrån internationell lag och mänskliga rättigheter har en person rätt att fritt utöva och byta sin religion.
- Utifrån Sharia är det accepterat så länge personen i fråga blir muslim, däremot inte att en muslim lämnar sin religion och exempelvis blir kristen.
- Utifrån evangeliet uppmanas de kristna att gå ut och sprida det Glada budskapet.

Det finns emellertid röda linjer som inte bör passeras. Utifrån uppförandekoder vad gäller biståndsarbete ska inte humanitärt arbete och omvändelsearbete sammanblandas. Om en sådan sammanblandning sker kränks personen som tar emot biståndet, eftersom gåvan direkt eller indirekt villkoras. Det är också ett sätt att brista i förtroendet gentemot den religionen målgruppen tillhör. Detta kan skapa svårigheter för att kunna nå fram till de allra fattigaste och utsatta. Biståndsakten i sig blir marginell, bara ett medel för ett större och viktigare mål: att vinna nya själar. Nota bene att jag inte säger att de kristna inte ska bedriva omvändelsearbete och att de ska akta sig för arabvärlden. En kristen organisation, precis som en muslimsk organisation har all rätt att sprida sin lära. Det bör dock finnas en ömsesidighet vad gäller dessa

⁹ Cf. El Hassan Bin Talal (1998) *Christianity in the Arab World*. London: SCM Press Ltd.

¹⁰ Data från *Middle East Council of Churches, Catholic Near East Welfare Association –Guide to Eastern Churches, Annuario Pontificio (2003)*, Claude Lorieux (2001) *Chrétiens d'Orient en terre d'islam*: Frankrike: Perrin, *Bin Talal (1998)*, *UN Human Development Report 2003*, *Arab Human Development Report 2003*.

rättigheter. En organisation som SMR kan dock inte använda skattebetalares pengar för att kunna leverera en sådan "helhetslösning".

Detta leder oss till nästa fråga kring

Organisatorisk integritet

Vilken typ av organisation ska då SMR vara i framtiden? Biståndsorganisation eller missionsorganisation? Eller både ock? Kan den fortsätta att vara både fågel och fisk? Kan man lösa detta med ett sammanhållet förhållningssätt? SMR använder sig i olika sammanhang av både vida och snäva definitioner av mission. Å ena sidan hävdar man att mission är allt det som kyrkorna gör i samhället eller världen. När man får kritik av Sida försöker man emellertid påpeka att just omvändelsearbetet inte hör samman med biståndsarbetet som finansieras av Sida. Det blir liksom ett annat språk i ramavtalen och överläggningarna med Sida. Det är en ytterst svår balansgång och kan, menar jag, tära på trovärdigheten.

Om man inte klarar ut detta kan det innebära att man varken klarar av kraven på en missionsorganisation eller biståndsorganisation. Låt mig förklara varför:

Man är inte fullt ut en missionsorganisation och har svårt att svara upp mot de krav som ställs för att klara omvändelsearbetet. Som missionsorganisation har man inte klart angivit vilken plats omvändelsearbetet ska ha i organisationen och hur resurser ska fördelas just till denna aspekt av missionsarbetet. Andrew Kirk har utvecklat detta närmare i det han kallar "evangelisationens mål".¹¹ Det finns kanske en risk att om man blir för tydlig så stöts flera av medlemsorganisationerna bort.

Man är inte fullt ut en biståndsorganisation eftersom man inte har formulerat sociala mål och medel för verksamheten. Jag talar här om en vision och mission med yttre mål vars effekter kan analyseras i kvantitativa eller kvalitativa termer, med klara och mätbara indikatorer. Biståndsorganisationerna inom SMR kräver mer. Om de får sin vilja igenom kommer kanske SMR att se mer ut som Diakonia.

Har det ekumeniska uppdraget blivit så luddigt formulerat att alla blir så där "lite lagom nöjda", men kanske varken mer el mindre? Är detta i så fall trovärdigt? Sätts inte ribban för lågt? Och när helheten ifrågasätts, då blir det "kris", som när Sida genom OmVärlden menade att SMR säger en sak och gör en annan. Detta är en hård anklagelse som närmast leder till konfrontation. I alla fall en liten sådan. Men vem har egentligen SMR att göra med på andra sidan? Hur ser egentligen myndigheten på religion i allmänhet och dess sociala roll i synnerhet?

Svensk religionssyn

Jag skulle vilja avsluta med en kort reflektion kring den rådande, eller kanske snarare bristen på rådande religionssyn i Sverige. Traditionellt har svenska myndigheter sett religion som något

¹¹ Andrew Kirk (2003) *Vad är mission?* Libris

som tillhör privatsfären. Samtidigt har Sverige ända fram till våra dagar haft en officiellt statsreligion. Sverige förändras och världen förändras. Efter 11 september har de flesta insett att religionen inte bara är något för den enskilda individen, men att den också spelar en central roll politiskt, socialt, kulturellt och även ekonomiskt. Religionen kan vara bidra till omvandling likväl som förstelning. Den kan vara revolutionär eller konservativ till karaktären. Den kan arbeta för enhet, men också mot konfrontation. President Bush förklarade inledningsvis att han skulle starta ett nytt korsfararkrig, men efter mycket kritik fastslog han att kriget mot terrorism inte var ett krig mot islam eller ett krig mot muslimer. "Den arabiska gatan" uppfattar däremot den nya frontlinjen som ett hot mot just dem. Tillbaka till Sverige. Vilken religionssyn råder i dag i Sverige? Vilken religionssyn har Sida och UD? Hur formulerades den pre 9/11? Har den uppdaterats post 9/11? Hur ser man på organisationer med religiös värdegrund som SMR? Vilken policy har man vad gäller mission och bistånd?

Nya Trender

Låt oss titta lite närmare på nya trender.

Missionären som biståndsarbetare. Tidigare hade vi missionären som biståndsarbetare. Jag läste nyligen i en artikel från Uppsala universitet att på 1970-talet var 90 % av de som ville åka och arbeta inom biståndet personal från missionsorganisationer.¹² I dag ska alla ut och arbeta med NGOs. I många länder i Mellanöstern är det bland de utländska biståndsorganisationerna kristna organisationer som dominerar (vad gäller svenska organisationer). De har utvecklade kontaktnät och har arbetat långsiktigt och med tålamod med att bygga upp ett partnerskap med systerorganisationer. När jag senast talade med Sidas nya fältsamordnare för MENA-regionen, menade hon att detta var förvånande och att Sida kanske borde stödja andra typer av organisationer i området. Hon har kanske rätt; om man vill lyfta fram genderfrågor, miljöarbetet och kanske bygga upp det civila samhället samt sekulära organisationer som är demokratiskt uppbyggda, så finns det kanske andra mer progressiva aktörer än orientaliska kyrkor och samfund.

Biståndsarbetaren som missionär: Kanske det har blivit så att vi nu i stället i samband med Irak har fått en ny typ av hållning: biståndsarbetaren som missionär. Som en amerikansk missionär uttryckte det: "Maten är nyckeln. Man ger mat. Man skapar gemenskap. Man blir vänner. Man sprider det glada budskapet till sina vänner." Det är egentligen ingenting nytt med detta. Det har skett under 2000 år. Det nya är att maten är betalad av statliga skattebetalare och sanktionerad av ockupationsmakter.

De fattigas problemformulering

Jag kan definitivt inte göra en problemformulering för de fattiga i MENA-regionen. Men låt mig dela med mig av några tankar om hur jag tror de skulle se på de punkter jag just nämnt. Om de

¹² *Med världen som arbetsfält – Uppsala universitet samarbete med forskning och undervisning i tredje världen* (2003). Uppsala universitet: Collegium for Development Studies.

fick göra en problemformulering kring trovärdighet skulle de kanske säga att mycket av det som jag tagit upp i dag bara är sekundära problem och pseudofrågor. Trovärdigheten handlar om att vara trogen sina ideal. Vad gäller biståndet handlar det om att den fattiga ska stå i centrum. Det goda biståndet bygger ju på delaktighet och stöd till den fattige så att hon/han kan ta sitt öde i egna händer. Allt det vi gör och planerar ska ses i detta perspektiv. Huvudproblemet är att vi bara i begränsad omfattning når ut till de fattiga i Mellanöstern. Cirka 60 miljoner lever under fattigdomskriteriet, enligt UNDP. Var finns det svenska biståndet? Hur når vi ut? Var når vi ut? Till vem når vi ut? Länder som Mauretanien, Djibouti, Somalia och Jemen tillhör världens fattigaste, med bara marginellt stöd från svenska organisationer och samfund. Irak och Sudan har blivit sargade av krig; här har situationen uppmärksammas av media, i det förstnämnda fallet kanske på bekostnad av övriga Afrika, västra Sudan rankas i dag som en av de värsta humanitära katastroferna. Palestina och Egypten har traditionellt fått mycket stöd av svenska organisationer. Sida har dock sett MENA-regionen som en förhållandevis rik region och den har inte varit prioriterad av svenskt bistånd.

Slutsatser

Fokusering: Helhetsuppdrag kan vara relevant i vissa kontexter, men luddigt i andra. Frågan är vilka sociala och/eller pastorala verktyg som ska användas i en icke-kristen homogen kontext som Mellanöstern?

Förtydliga uppdraget: Kan SMR sätta upp en uppförandekod för sina medlemsorganisationer i miljöer där mission ses som något hotfullt och där bistånd kan användas i "fel" syften? Hur kan SMRs uppdrag förtydligas i dessa sammanhang?

Se över identiteten: SMR har arbetat hårt under senaste åren med sin identitet. Hur kombinerar man och förenar biståndsorganisationer, kyrkor, föreningar och missionsorgan till en gemensam identitet? Är den nuvarande organisatoriska plattformen relevant?

Uppdatera missionernas "mission" post 9/11: Missionsorganisationernas "mission" (*mission statements*) bör ses över utifrån det paradigmskifte som skett efter 9/11. Huvuduppgiften blir att sätta in missionen i ett större religiöst perspektiv och samhällsperspektiv. Detta innebär också att knyta nya typer av band och samarbete med icke-kristna organisationer och kanske i främsta hand muslimska organisationer som bedriver socialt och biståndsrelaterat arbete.

Att läsa tidens tecken innebär också att våga ifrågasätta rådande strukturer och organisationsformer och se på vilket sätt religionen kan spela en konstruktiv roll i alla former av biståndssamarbete.

Feedback, slutsatser/frågor efter Johan Gärdes föredrag (genom post-it-lappar på väggen)

** Hur uttrycks "integritet och trovärdighet" i de enskilda organisationerna (de formuleras säkert olika) och hur sammanfattas det i SMR (som står för alla)?*

- * *Kyrkans profetiska röst måste bli tydligare.*
- * *För att vara trovärdiga måste vi "göra upp med " avarter av kristen mission. Vi utmanas av 11e september, vi utmanas av systrar och bröder i syd. Hur lyhörda är vi?*
- * *Viktigt att visa trovärdighet gentemot de kristna i Turkiet, Syrien, Irak, Marocko. Stödja dem så att de orkar vara kvar (på ett inkännande sätt). Rekommenderad läsning: Från det Heliga berget, William Dalrymple, Cordelia Förlag.*
- * *Konsekvens: att SMR vågar dra tydliga praktiska slutsatser (jämförelse, rättvisa, MR, osv) av evangeliet – det är inga "profana" ämnen som har mindre betydelse än evangelisationen – det är ämnen som blir aktuella p.g.a evangeliet!*
- * *Slutsatser: Ömsesidighet kan vi lära oss mer om!*
- * *Ska SMR samarbeta med Islamiska Missionsrådet? Hur?*
- * *I allt vi gör måste vi tänka på hur detta bidrar (eller inte bidrar) till gränsöverskridande, brobyggande & fredlig samexistens utifrån allas rättighet att tro vad man vill. Vi pratar om ömsesidighet, men vad får det för praktiska konsekvenser?*
- * *Vad vill vi egentligen med SMR? Har vi analyserat behovet av SMR?*
- * *Samtala med Sida om religionssyn efter 11/9.*
- * *Är SMR verkligen en organisation? Eller mer ett nätverk?*
- * *SMR behöver arbeta på att skärpa sin integritet visavi Sida, så att Sidas kriterier inte blir SMRs "trosbekännelse".*
- * *Conclusions – slutsatser: - alla är vi människor, Guds avbilder*
 - *mer ärlighet än härlighet*
 - *"saliga är de renhjärtade, de skall se Gud"*
 - *ingen "hidden agenda"*
- * *Vad är vi omedvetna om? Vad begränsar vårt tänkande?*